

КАК ДА УПРАВЛЯВАМЕ КЛАСА

Иванка В. Бурова

Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“

Резюме: Статията разкрива същността на понятието мениджмънт и колко голяма е ролята на учителя управлението на класа и развитието на учениците като личности.

Ключови думи: мениджмънт, мениджмънт на класа, концепции на мениджмънта на класа, педагогическа стратегия, обучение, образование.

HOW TO MANAGE THE CLASSROOM

Ivanka V. Burova

Shumen University "Bishop Konstantin Preslavski"

Abstract: The article reveals the essence of the concept of management and how big the role of the teacher is in the management of the class and the development of students as individuals.

Keywords: management, classroom management, concepts of classroom management, pedagogical strategy, teaching, education.

Мениджмънт е управление на екипи в организации или компании, това е мениджмънт на работния процес на екипите или на общата дейност на организацията от главния мениджър, и също сбора от ръководни решения в една организация. (Мениджмънт, Уикипедия)

Според Балкански “мениджмънтът (управлението) е процес, който е насочен към постигане на определени цели, свързани с определена организация, в съответствие с постигането на определени очаквани резултати”. (Балкански, 2001)

„Мениджмънтът е ориентиран към решаване на задачи, които имат практическа насоченост и отговаря на следните изисквания:

– Предоставя на хората, заети с практически дейности знания и компетентности, които помагат за повишаване на равнището на управление и организация на определени дейности – в случая изграждане на среда в занималнята и класната стая.

– Способства за повишаване на квалификацията, особено необходима за повишаване качеството на работа.

– Подпомага задълбоченото изучаване и разработване на определена проблематика – какъвто е случаят с организацията на средата”. (Балкански, 2001)

Според Любен Витанов за успешния мениджмънт на класа голяма роля играе педагогическата стратегия, която е „подход за подбор на учебно съдържание, планиране, организация, провеждане и управление на преподаване и учене. В нея се включват много и разнообразни визии, разбирания и ориентации. Педагогическата стратегия основно се отнася към подбора и използването на методи и техники на възпитание и обучение“. (Витанов, 2021)

Според Славейка Аврам „успешното изпълнение на управленските дейности по избор, цели, планиране, организиране, контрол и оценка в мениджърски стил изискват от ръководителя мениджърски качества. Доколко неговите образователни и управленски познания, личностни и етично-морални качества, компетентности за ефективно управление, лидерски капацитет умения за управление на промяната съответстват на представата му за мениджър“. (Аврам, 2010)

Учителят е мениджър, когато управлява своя клас с нетрадиционни методи, които прилага в час на своите ученици, като ги мотивира и стимулира. Той установява реда в класната стая и в каква степен учениците ще бъдат ангажирани в учебния процес като осигурява необходимия контрол на съответните дейности, които ще извършват в час и иска да промени начина на мислене на учениците.

Учителят трябва да проявява твърдост, дружелюбност и справедливост.

Той набляга на работата в екип и учене чрез правене, като по този начин учениците си сътрудничат и това заздравява техните колегиални отношения. Необходимо е успешно да ръководи класа, за да осигури подходяща среда за придобиване на необходимите знания и умения. Същевременно от него се изисква да бъде много добър професионалист и със своята комуникация да постига положителни успехи. Успешният мениджмънт на класа е свързан с повишено внимание и толерантност от страна на учителя, при работа в сътрудничество със своите ученици за постигане на поставените цели.

Постигането на по-добра ефективност в учебния процес е свързано с развитие на организаторски и лидерски качества на учителя, при умело управляван контрол. При поява на конфликт между учениците за успешния училищен мениджмънт е препоръчително изслушването на всички страни без заемаването на конкретна страна, без осъждения, като проблемът се разрешава по най-добрия начин чрез тактично провеждане на диалози с участниците.

Според Илияна Гагова „учителят се включва в образователни дейности с цялата си индивидуалност, но е особено влиятелен тъкмо с личностните си качества. Призвание е да си учител заради онова, което носиш у себе си, а то е много любов, грижовност и доброжелателност. Нравствеността на преподавателя, излъчваните от него доброта и справедливост са лични качества, които с невидими нишки обвързват и притеглят децата. Индивидуалният пример, личното присъствие, проявената воля водят до уважение към учителя и неговия труд.

Образователният мениджмънт определя съвременния учител като ключова фигура чрез активността му и тук е моментът да споменем за т.нар. естествена общителност. В образователни условия това означава учителят да обича да разказва и да обяснява колкото е нужно, за да постигне адекватно разбиране от страна на учениците. На практика, трудно общуващите индивиди са непригодни като педагози дори и много да им се иска да бъдат учители.

Успешният учител – мениджър на класа, трябва да обича и своята предметна област. Предметният ентузиазъм засилва убеждащото въздействие върху децата. Широката предметна култура, умението да разказва разнообразни истории или притчи, показващи смисъла на изучаваните неща, е също правилната посока по пътя на ефективното и качествено управление на учебния процес и на самите обучавани.

В личен план съвременният учител трябва да бъде умен, честен, интелигентен, толерантен, емоционален, лъчезарен“. (Гагова, 2016)

Учителят е ръководител на класа, в който преподава. Неговият успех зависи от качествата, които притежава, от дейностите, които извършва, начина, по който управлява.

Трябва да има много опит и познания в различни области.

Според Силвия Николаева „Като мениджър учителят носи отговорността не само за поведението и постиженията на отделните ученици, но и за напредъка на целия клас. В този смисъл той е едновременно линеен мениджър (ръководител), който разполага с правото и задължението за директна комуникация, власт и контрол над класа, но и същевременно е и член на екипа от учители, работещи с класа. Не на последно място менажирайки учителят развива както системата и хората в нея, така и себе си“. (Николаева, 2021)

Според Иван Иванов терминът „**мениджмънт на класа**“ изразява предварително планиране и организация на поведенчески проблеми и включва организационните мерки за контролиране на всички процеси в класа. Представява широк набор от различни поведения, чрез които учителят създава и поддържа условия за ефективно обучение в рамките на учебната общност“. (Иванов, 2005)

Според Дюк (Duke), който е автор на едно от най-широко цитираните определения: “условия и процедури, необходими за създаване и поддържане на ситуация, в която може да се реализира обучението и възпитанието на учениците в условията на ред в класната стая – ситуация, в която има ясен набор от очаквания (expectations) от и към всички членове на класната стая (учители и ученици), където хората могат да предвиждат (anticipate) тези очаквания и където има висока степен на съответствия на очакванията“. (Duke, 1993)

Мениджмънтът на средата с център детето или ученика има за цел формирането както на базисни знания и умения на участниците, така и на определени технически, организационни и делови качества“. (Clark, 1984)

Според Дейвид Синдър (Synder), мениджмънтът на класа е сложен диалогов процес, който зависи в много голяма степен от контекста. Това не е отделен процес, различен от ежедневните действия на учителя и учениците. Той обхваща обучението и контрола на обкръжаващата физическа среда, действията в класната стая, психологическите фактори и пр. (Синдер, 1998)

Според Томас Гууд (Good), учителите, които са ефективни мениджъри на класа, започват годината с установяването на правила и процедури и със съобщаването на учениците на своите очаквания за поведението в клас. Другите учители, които се отнасят нееднозначно към ученическите очаквания губят много време като непрекъснато разясняват очакванията си. Техните ученици губят много време в опити да си разяснят дали поведението им е релевантно или не. Отношението на учениците към двата типа учители е различно – първите се приемат на сериозно, а вторите - не. (Гууд, 1983)

В класната стая е важно да се спазва следното:

1. Да разберем поведението на учениците.
2. Да сме наясно с мотивацията.
3. Да бъдем уверени в себе си.
4. Да познаваме добре с децата и техните истории.
5. Да бъдем организирани.
6. Да заявяваме много ясно очакванията си.
7. Да демонстрираме и акцентираме на поведението, което искаме да виждате по-често в клас и училище.
8. Да мислим като учениците си, но да действаме като възрастни.
9. Да подкрепим децата да се чувства ангажирани в дейностите.
10. Да създадем заедно харта на класа/конституция на класа.
11. Да създадем връзки и предпоставки за взаимодействие между учениците.
12. Да създадем усещане за общност.
13. Да изградим доверие помежду си.
14. Да уважаваме учениците и да отбелязваме напредъка им. (ПРИОБЩИ.СЕ, 2019)

КОНЦЕПЦИИ ЗА МЕНИДЖМЪНТ НА КЛАСА

Брофи (Brophy, 1988) и Евертсън (Evertson, 1989) описват 3 концепции (модели) на мениджмънт на класа:

КОНЦЕПЦИИ, ОСНОВАНИ НА УСТАВ, ПРАВИЛНИК, СТАТУТ.

Акцентът е върху важността на създаването и последователното прилагане на правила за поведение в класа.

Добре планирани и проведени уроци, за да се осигури причастност на учениците.

Контрол на ученическото поведение, за да се предотвратят нарушенията. Не се изисква задължително от учителя внимание и топлина във взаимоотношенията с учениците. Изследванията показват, че учителите ги предпочитат.

КОНЦЕПЦИИ, ОСНОВАНИ НА ДОМИНАЦИЯ И ВЛАСТ.

Подчертават индивидуалната и легитимна власт на учителя.

Изискват демонстрация на властта.

От учениците се очаква да са подчинени (послушни).

Към нарушителите се прилагат наказания, към послушните – награди. Акцент на поведението и по-малко на качеството на обучението и на въвличането на учениците в обучението. Управлението е пряко и външно.

КОНЦЕПЦИИ, ОСНОВАНИ НА СИМПАТИЯТА.

Подчертават важността на топлите, дружествени междуличностни отношения между учителя и ученика. В обучението се акцентира на разрешаването на свободно поведение и на развлеченията за сметка на реда. Средството за предотвратяване на лошото поведение и

за мениджмънтът на класа е симпатията, която учениците изпитват към учителя. (Иванов, 2005)

Успешното управление на класа води до по-трайно усвояване на знанията и подобряване качеството на обучението.

ЛИТЕРАТУРА:

Аврам, Сл., Когато образователният мениджър е лидер в сборник Съвременното образование мисия и визии, Югозападен университет „Неофит Рилски“, Благоевград, 2010

Балкански, П., Училищен мениджмънт, София: Буров, 2001

Витанов, Л., Позитивна педагогическа стратегия в часа на класа, УИ „Св. Климент, Охридски“, София, 2021

Гагова, И. Мениджмънт на ученическия клас (личностни и професионални качества на учителя за успешен мениджмънт на класа), https://azbuki.bg/wp-content/uploads/2016/06/azbuki.bg_dmdocuments_Vocational_Education_02_16_Piana-Gagova_2.pdf

Иванов, И. (2005), Мениджмънт на ученическия клас, УИ „Епископ Константин Преславски“, Шумен, 2005

Мениджмънт, <https://bg.wikipedia.org/wiki/Мениджмънт>

Николаева, С. (2021), Мениджмънт на класа, УИ, Св. Климент Охридски, София, 2021

ПРИБОЩИ.СЕ Управление на класната стая: Какво е важно да си припомним, 2019, <https://priobshti.se/article/strategii-v-pomosht-na-prepodavaneto/upravlenie-na-klasната-staya-kakvo-e-vazhno-da-si>

Van Der Sijde, P.,W.Tomic. (1983) A model for classroom management activities.// Education, Spring93, Vol.113 Is.3.

Good, T. (1983) Classroom Research: A Decade of Progress. // Educational Psychologist,1983, Vol. 18, № 3.

Johnson, V. (1994) Student teachers' conceptions of classroom control. // Journal of Educational Research, Nov/Dec94, Vol. 88 Issue 2

Clark, D. (1984) Effective schools and school improvement, OISE, US, 1984

Synder, D. (1984) Classroom management for student teachers. // Music Educators Journal, Jan98, Vol.84, Is. 4

*Иванка Василева Бурова, главен асистент, доктор,
Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“,
Педагогически факултет,
катедра „Педагогика на обучението по изобразително изкуство и технологично
образование“,
e-mail: i.burova@shu.bg*